

Saulainās demokrātijas simulakri

Eseja

Faktiski demokrācija nav saulaina izpausme. Demokrācija nav patīkami gaiša un spoža sociālā parādība. Demokrācijā nav nekas patiesi cēls un pilnvērtīgs, patiesi godīgs un taisnīgs. Faktiski demokrācija ir melna un drūma izpausme, kas cilvēkos nestimulē saulainu uzticību un gaišas emocijas. Demokrācija nav izteikti pozitīva vērtība. Gluži pretēji. Demokrācija asociējās ar cilvēka dvēseles tumšākajiem slāņiem un melnākajiem instinktiem. Turklāt nākas teikt: jo tuvāk šodienai, jo nepatīkamāk demokrācija kalpo cilvēku destruktīvajām psiholoģiskajām velmēm.

Taču visriebīgākais ir tas, ka demokrātijas jēdziens šodien ir politiskās demagoģijas un dogmātikas galvenais instruments. Tas attiecas uz Rietumu zemēm. Tas attiecas arī uz šodienas Latviju. Publiska saruna par demokrāciju ir iespējama tikai no demokrātijas izkropļotāju tribīnes. Par demokrāciju šodien nevar būt objektīvs diskurss. Jebkura objektīva saruna par demokrāciju prasa noteiktu drosmi un gatavību izbaudīt publisku nopēlumu un vajāšanu.

Demokrācija nav neintrāls koncepts. Demokrācija šodien ir Rietumu politisko režīmu un valdošo (ne reti kriminālo) kliķu vērtību sistēmas un politiskās pastāvēšanas garants. Tāpēc Rietumu civilizācijā demokrācija tagad ir visdažādāko mītu un mitoloģisko kultu platforma. Tā ir ideoloģiski ļoti strikti orientēta un maksimāli cenzēta platforma. Netiek pieļauta nekāda demokrātijas koncepta kritika. Rietumos atzīst tikai tās valstis un tos cilvēkus, kuri akceptē Rietumu demokrātijas jaunākos mītus un kultus. Tas, kurš uzdrošinās izteikties par demokrātijas politisko angažētību, tiek nekavējoties publiski nolādēts un viņa nolādēšanā tiek ignorētas Rietumu farizejiski lipīgā politikorektuma jebkuras normas. Neticīgajiem var ieteikt pamēģināt publicēt objektīvu materiālu par demokrāciju tādos mūsu paklausīgos izdevumos kā „Diena”, „Latvijas Avīze”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, „Ir”. Arī pie mums demokrātijas jēdziena liktenis ir atkarīgs no valdošās kriminālās kliķes politiskās akreditācijas. Objektivitātei un zinātniskumam nav nekādas izredzes. Galvenais – politiskā akreditācija atbilstoši jaunākajiem ideoloģiskajiem mītiem un kultiem.

Tiesa, par demokrāciju ir grūti runāt bez kaislībām. Tas ir godīgi jāatzīst. Jebkurā sarunā par demokrāciju agri vai vēlu izpaužās noteikta idejiskā tendenciozitāte. Demokrāciju var salīdzināt ar nacionālismu. Arī sarunā par nacionālismu ir grūti izvairīties no kaislībām. Nacionālisms principā ir pozitīvāka parādība nekā demokrācija. Nacionālisms vispār ir svēta lieta. Taču arī diskurss par nacionālismu ātri ielavās kaislības. Galvenokārt tas notiek tad, ja savā neizdarībā un bezjēdzībā sākam vainot citas tautas.

Kā zināms, kaislības visbiežāk noved grāvī. Kaislības riteņus velk uz vienu pusi. Sabiedrībā vienpusību drīkst atļauties tikai margināls domātājs. Personība ar margināla domātāja statusu drīkst demokrācijā vienpusīgi saskatīt tikai visu slikto vai visu labo. Sabiedrība to piedod

marginālam domātājam. Piemēram, Raiņa un Čaadajeva tipa personībām, kuras nebaidījās sastrīdēties ar visu tautu un nāciju.

Un, lūk, interesanti ir tas, ka demokrātijas koncepta vēsturē jau no vissenākajiem laikiem dominē margināli domātāji. Proti, demokrātijas vienpusīga interpretācija, saskatot vai nu vienīgi visu labo vai tikai visu slikto. Vidusceļa nav. Eksistē tikai noliedzoša kritika vai apoloģētika.

Protams, tas attiecas tikai uz demokrātijas analītiski objektīvu skaidrojumu. Runa nav par demokrātiju kā politiskās demagoģijas un dogmātikas instrumentu. No ideoloģiskajām pozīcijām, saprotams, var būt tikai vienpusīgs skaidrojums, apmāti kaislīgi dziedot slavas dziesmu demokrātijai. Eiropā slavas dziesmu dziedāšana sākās Atdzimšanas laikmetā un ietilpst t.s. buržuāziski demokrātisko revolūciju retorikā. XIX gs. bija klusums, ja neņem vērā Aleksa de Tokvila vēsturiski politisko traktātu „Demokrācija Amerikā” (1.d.-1835, 2.d.-1840). Traktātā ir apliecināta autora vilšanās. Amerikā strauji nostiprinājās bagātnieku elite, iznīcinot brīvību un sabiedrībā veicinot politisko indiferentumu, kā arī vidusmēra cilvēku uzstājību viņus aprūpēt un apkalpot. Tokvils amerikāņu demokrātiju apsaukāja par „vairākuma tirāniju”.

Manipulatīvs troksnis ap demokrātiju uzvirvoja XIX gs. nogalē un turpinās arī tagad. Karens Svasjans ne velti saka: „Mūsdienu eiropeiskā demokrācija ir eiropeiskā totalitārisma vēstures nodaļa”. Starp citu, viņš uzskata, ka demokrātijas demagoģiskās spēles ar dēmosu pazudināja Romas impēriju. Pēc Karakalla edikta 212.gadā, piešķirot pilsonību visiem impērijas iedzīvotājiem, sākās varenās Romas noriets – pasaules kloāka (*cloaca mundi*). Viņaprāt demokrātijas vēsturē neglābjams apjukums iestājās tad, kad demokrātijas koncepta interpretācijā sāka diskutēt nevis par vairākuma diktatūru, bet arī par mazākuma un galu galā katra indivīda interešu aizstāvību.

Demokrātijas koncepta vēsturē ir interesants vēl viens moments. Demokrācija nekad nav uzskatīta par saulainu izpausmi. Demokrācija nekad nav pa īstam cienīta un lolota. Demokrācija nekad nav bijusi gudru cilvēku ideāls. Demokrācija nekad nav bijusi gudru politiķu un valstsvīru ideāls. Gudri politiķi un valstsvīri vienmēr ir perfekti izpratuši demokrātijas patieso iedabu un reālās iespējas. Gudru cilvēku sarkastiskos aforismus par demokrātiju var lasīt ar patiesu baudu. Čerčils: „Demokrācija ir vissliktākais valdīšanas veids, neskaitot visus pārējos veidus”. Žirinovskis: „Diktatūra – aizcietējums. Demokrācija – caureja. Izvēlieties, kas jums vislabāk patīk”.

Politiskajos tekstos var just, ka arī demokrātijas ideoloģiskie apoloģēti pa īstam nemīl un neciena savas apoloģētikas priekšmetu. Iemesls tādai attieksmei pret demokrātiju ir zināms. Tikai par to vienmēr ir bijis neērti runāt. Par to vienmēr bija neērti runāt arī gudriem politiķiem un gudriem valstsvīriem. Publiskajā diskursā viņi drīzāk klusēja nekā skaļi formulēja savu patieso attieksmi.

Iemesls ir saistīts ar demogrāfiju un tās nosacīto cilvēcisko kvalitāti. Jebkuram saprātīgam indivīdam ir saprotama likumsakarība: jo lielāks iedzīvotāju skaits, joniecīgākas iespējas ir demokrātiskajai pārvaldes sistēmai. Tas, pirmkārt.

Otrkārt, jo lielāks iedzīvotāju skaits, jo asāka kļūst cilvēciskās kvalitātes problemātika. Atšķirība starp demokrātijas reālajām iespējām valstī ar dažiem tūkstošiem iedzīvotāju (Atēnas, Sparta, Delfi) un valstī ar pusotru miljardu lielu iedzīvotāju skaitu (Ķīna, Indija) jebkuram ir

saprotama.

Kas attiecas uz kvalitāti, tad ir nepieciešams atgādināt sekojošo. Demokrātijas jēdzienu parasti saista ar tautu. Demokrātija esot tautas vara. Tātad saista ar etnosu un etnisko aspektu. Tas ir nepareizi, un arī šajā ziņā izpaužas noteikta manipulācija demokrātijas politiskajā demagoģijā un dogmātikā. Jēdziens „tauta” faktiski kalpo kā eifēmisms – smalks vārds, ko lieto kāda nepiedienīga vārda vietā. Demokrātijas jēdziena dzimtenē senās Grieķijas pilsētās-valstīs vārdu „dēmos” attiecināja nevis uz etnosu/tautu, bet gan uz brīvajiem iedzīvotājiem. Tātad noteiktā teritorijā dzīvojošajiem cilvēkiem. Pirmajā vietā bija teritoriālās piederības princips, bet nevis etniskā un lingvistiskā identitāte, kultūras un valodas kopība.

Tādējādi demokrātija ir nevis tautas, bet gan iedzīvotāju vara. Turklāt dēmosa jēdziena konotācija (šajā gadījumā emocionāli ekspresīvā nokrāsa) stimulē pievērsties iedzīvotāju cilvēciskajai kvalitātei. Senās Grieķijas intelektuāļi Fukidids, Aristotelis, Platons, Sokrāts, Ksenofons, Isokrāts kritizēja demokrātiju. Viņi nelietoja eifēmismus. Viņi runāja par „pūļa varu”, „plebeju varu”, „ohlokrātijas varu”, „nabagu varu”, „padibeņu varu”, „milzīga zvēra varu”. Viņu ieskatā dēmosam nevar uzticēties. Dēmos ir acumirkliģo vajadzību un emociju pakļauts viegli manipulējams kontingents ar piesardzīgi vērtējamu cilvēcisko kvalitāti. Senās Grieķijas intelektuāļi pievērsa uzmanību tam, ka demokrātija nerūpējās par savu vadoņu profesionālo un cilvēcisko kvalitāti. Dēmosam ir tikai viens kritērijs: valda tas, kurš izpatīk pūlim. Jau tolaik saprata, ka demokrātija audzina sofistus, manipulētājus un (kā mēs šodien teiktu) *public speech* glumos spīdekļus. Demokrātija negarantē taisnīgumu. Vara tiek nejaušā izlozē vai pieglaimojoties pūlim.

Arī šodien starp jēdzieniem „tauta” un „iedzīvotāji” eksistē kvalitatīvā pakārtotība. Mēs ļoti labi apzināmies, vai drīkstam teikt, piemēram, „mūsu tauta ir muļķe” jeb korektāk ir teikt „mūsu iedzīvotāji ir muļķi”. „Tauta” ir ļoti patmīlīga un tūlīt apvainosies. „Iedzīvotāji” minētajam vērtējumam var nepievērst uzmanību vispār. To pie mums labi atcerās spilgtā vērtējuma „muļķu tauta” autors veiksmīgais latviešu basketbolists un neveiksmīgais „politīķis” Krištopāna kungs.

No iedzīvotāju skaita viss ir atkarīgs. Iedzīvotāju skaits nosaka cilvēku dzīves visus segmentus. Demogrāfija ir mūsu vislielākā valdniece. Demogrāfijas determinisma diktatūra ir totāla.

Demogrāfija ietekmē arī diskursu par demokrātiju. Precīzāk – demokrātijas izmantošanu politiskajos nolūkos. Vēl precīzāk – likumsakarības vēsturisko konsekvenci: jo lielāks iedzīvotāju skaits, jo plašākas un intensīvākas kļūst manipulācijas ar demokrātiju.

Šodien manipulāciju apjoms atbilst ne tikai Rietumu civilizācijas „zelta miljarda” mentalitātei, jo manipulētāji cenšās savos ideoloģiskajos tīklos iepīt arī planētas pārējo sešu un vairāk miljardu garīgos procesus. Nākotnē centīsies apgūt visus 12 miljardus (mūsu gadsimta otrajā pusē). Neapšaubāmi sastopās ar pretestību. Taču planētas „demokratizācijas process” turpinās. Vietējie mediji nepārtraukti informē par spožiem panākumiem.

Patiesībā demokrātijai ir iespējamās relevantas un efektīvas alternatīvas. Rietumu mūsdienu politiskā demagoģija un dogmātika to negrib pieļaut. Esot tikai viens labs variants – demokrātija. Tas, kas ir bez demokrātijas, nekur neder un pakļauts iznīcināšanai. Asiņainais „arābu pavasaris” – uzskatāmākais piemērs visjaunākajā periodā.

Demokrātijas politiskās demagoģijas un dogmātikas suģestija ir atkarīga no daudziem

apstākļiem. Tajā skaitā no cilvēku intelektuālās patstāvības līmeņa. Šajā ziņā valda zināmi novērojumi. Tiek atzīts, ka to cilvēku skaits, kuri automātiski bez intelektuālās patstāvības akceptē to, par ko jūsmo vairākums vai pat visi, kļūst arvien lielāks. Raiņi un čaadajevi ir sastopami. Taču viņu skaits strauji samazinās. Sociumu satraucoši pārklāj konformisma biežā migla. Garīgi brīvs cilvēks ir liels retums. Visapkārt lepni grozās bezprincipialitāte, nekritiska un pasīva pakļautība valdošajai kārtībai un uzskatiem. Konformitāte ir pāraugusi brīvprātīgā verdzībā. Verdzības dzemdētais un izauklētais verdziskais intelekts un ētoss atspoguļojās visos garīgajos un sociālajos procesos. Vergs arī brīvību pārvērtīs verdzībā vai labākajā gadījumā cūcībā. Garīgi brīvs cilvēks nesāks akli slavināt demokrātiju tikai tāpēc, ka patoloģiskie tiesiskuma pederasti maizīši var viņu nosūdzēt ģeopolitiskā vergtura vēstniekam. Brīvība nav demokrātiska, bet gan aristokrātiska. Šie vārdi pieder Nikolajam Berdjajevam. Vēl viņš rakstīja, ka brīvība nav interesanta un vajadzīga masu cilvēkiem, jo viņi nevar izturēt brīvības slogu.

Demokrātija nav evidentā (acīmredzama, uzskatāma, pilnīgi skaidra) sociālā parādība. Demokrātija nebija evidentā sociālā parādība jau no mums zināmā sākuma 6.gs.p.m.ē.- seno grieķu eklēsijās, agorās, apellās un citās pilntiesīgo iedzīvotāju (pilsoņu) sapulcēs. Tas tiek izmantots ideoloģiskajās manipulācijās. Ar to mēs katru dienu sastopamies publiskajā telpā. Šodien demokrātijas jēdziena pielietojums ir tik raibs, ka visas variācijas nav iespējams apkopot un analizēt. Lūk, daži piemēri.

ASV aizsardzības ministrs Ramsfelds neilgi pirms iebrukuma Irākā 2003.gadā teica: „Mēs nesāksim staigāt ar savu karaspēku pa pasauli un censties ļaudīm atņemt naftu. Demokrātija tā nerīkojās”. Frāzes no Interneta latviešu valodā: „Masu mediju demokrātiskums Latvijā”; „Demokrātiskums nozīmē apspriešanu. Ko tad, ja man pašai ir viedoklis?”; „Naktsdzīves demokrātiskums” (par naktsklubu „Kabata” – A.P.); „Demokrātiskums – īsteno savstarpējā cieņā balstītu cilvēku kopdarbību, ievērojot pieņemtās vienošanās”; „Tikai ar brīvības palīdzību var sagatavot brīvībai, tikai ar sadarbības palīdzību var sagatavot sociālai harmonijai un sadarbībai, tikai ar demokrātijas palīdzību var sagatavot demokrātijai”; „Skolas pamatprincipi ir cilvēcīgums un demokrātiskums (katra skolas kolektīva locekļa iniciatīva un personīga atbildība par skolas labo vārdu, personīgo un sabiedrisko interešu saskaņošana skolas autoritātes paaugstināšanai)”; „Viens no demokrātiskā režīma raksturojošiem lielumiem ir tas, ka valsts varu nevar iegūt patvaļīgi”; „Demokrātiskais vadīšanas stils”; „Pārsteidza prinča Čarlza demokrātiskums un vienkāršība – viņā nav nekādas iedomības”; „Mūsdienās aizvien skaidrāk iezīmējas demokrātijas un totalitārisma ciešā saistība — ne nosaukumu, bet reāliju līmeni”; „Demokrātija nepavisam nenozīmē tautas varu, kā to nereti naivi iedomājas. Modernā demokrātija ietver vismaz piecus formālus principus: sabiedrības pašpārvaldi, vairākuma, cilvēktiesību, tiesiskas un sociālas valsts principu”; „Demokrātija nepavisam nav tikai piedalīšanās vēlēšanās. Būtībā demokrātija ir dzīvesveids, tā paredz ikviena sabiedrības locekļa iesaistīšanos”; „Demokrātija paredz zinošu un turīgu cilvēku, kuram turklāt vēl ir gana brīvā laika”.

Mērķis ir sasniegts. Osvalda Špenglera „baltā revolūcija” (neoliberālisma ekspansija) triumfē. Demokrātijas politiskās demagoģijas un dogmātikas manipulācijas ir izraisījušas pilnīgu haosu daudzu cilvēku smadzenēs. Demokrātijas jēdziena prakse ir bezgalīgi izplūdusi un neglābjami zaudējusi demokrātijas koncepta sākotnējos adekvātos terminoloģiskos parametrus. Demokrātijas jēdziena profanācija ir kļuvusi ikdienišķa parādība, simulējoši veidojot visdažādākos simulakrus. Daudziem cilvēkiem nav nekādas jēgas par dotā jēdziena pareizu izmantošanu. Viņi to izmanto jebkurā dzīves situācijā. Visbiežāk – demagoģiski pamatojot sava

viedokļa pareizību.

Šodien demokrātija nav saulaina izpausme ne tikai ideoloģisko viltību dēļ, bet arī indivīdu savtīgās veiklības dēļ. Aiz demokrātijas jēdziena slēpjās ne tikai valstu politiskie režīmi, bet arī atsevišķi „tautas” pārstāvji savās personiskajās interesēs. Demokrātijas jēdzienu kompromitē ne tikai valstis, bet arī atsevišķi indivīdi. Un liekas, visi ir laimīgi. Laimīgi atbilstoši ķīniešu parunai: „Kad nezini, uz kurieni dodies, katrs solis liekas pareizs”. Savukārt Einšteins mēdza ironizēt: „Katram laikmetam ir savas brilles, un katrs laikmets mūs apgādā ar jaunām brillēm”.

Tautas masās ir iepotēts viedoklis, ka demokrātija it kā ierobežo patvaļu un ļaunprātīgu varas izmantošanu. Atliek tikai atsaukties uz maģisko demokrātiju un tūlīt izbeigsies visas ļaunprātības un diskriminācija. Tas ir naivs viedoklis. Neklājās aizmirst, ka pat demokrātijas paraugtelpā senajā Grieķijā valdīja izteikta nevienlīdzība un diskriminācija, jo sociumā tika radikāli nošķirti vergi, pieaugušie vīrieši, sievietes. Pastāvēja mantas stāvokļa cenzus un citi ierobežojumi piedalīties valsts pārvaldē. Parlamentārisma un buržuāziskās demokrātijas simbolā Anglijā sievietes balstiesības ieguva tikai 1928.gadā.

Kāda XIX gadsimta revolucionāra rakstnieka populārs romāns un XX gadsimta politikas teorijas klasiķa slavena grāmata saucās „Ko darīt?”. Jautājums „ko darīt?” ir aktuāls arī mūsu gadsimtā. Ko darīt ar kriminālo valdošo kliķi, ko darīt ar jauniešu infantīlismu, ko darīt ar postcilvēku ultrastraujo ģenēzi, ko darīt ar homoseksuālistu agresiju, ko darīt ar privāto kroplo augstskolu biznesu, ko darīt ar korupciju, likumīgi „pareizām” banku afērām, ko darīt ar pērkamo un savtīgo varu utt.

Varas pārstāvju un varas formas izvēle un funkcionēšana ir organiski vienota ar attiecīgās tautas mentalitāti. Tajā nākas iekļaut gan morālos priekšstatus un iekšējo inteliģenci, gan prāta spriešanas spējas un loģiku, gan tiesiskuma un taisnīguma izpratnes un realizācijas līmeni. Ne velti tiek uzskatīts, ka politiķi ir tikai zināmas kolektīvās gribas izpildītāji.

Kolektīvās gribas rezultāts ir arī varas formas izvēle. Tautas ir dažādas. Tāpēc tagad arī speciālistu sastādītā varas formu klasifikācija ir ļoti daudzveidīga. Šajā klasifikācijā ir fiksēti daudzi demokrātijas varianti, kuriem var pieskaitīt arī savējo pašmāju produktu - „moderno demokrātiju”.

Protams, nav noslēpums, ka kolektīvo gribu formē ne jau „visi”, bet tikai „daži”. Taču to, kas ir šie daži un cik liels ir viņu skaits, arī nosaka kolektīvā griba. Diemžēl kolektīvā griba var būt vāja, pasīva, sekla. Kolektīvo gribu var pārklāt pelēcības patina. Kolektīvā griba var degradēties. Parasti vispirms degradē ideālie tipi (inteliģence, intelektuāļi). Pēc tam t.s. vidusmēra cilvēki. To uztver un operatīvi ņem vērā politiķi. Atkārtoju: politiķi ir tikai zināmas kolektīvās gribas izpildītāji. Jo ātrāk un precīzāk viņi uztver un realizē kolektīvo gribu, jo augstāka ir viņu reputācija un autoritāte. Politiķi realizē kolektīvi diktētos politiskos un ideoloģiskos scenārijus pat nenojaušot par to, ka patiesībā izpilda kolektīvo pasūtījumu. Ja pasūtījumi ir bāli un vārgi, tad arī politiķu darbība ir bāla un vārga. Ja pasūtījumi ir bāli un vārgi, tad pasūtītāji zaudē cieņu un pietāti politiķu aprindās. Politiķi sāk ignorēt kolektīvo gribu un domāt tikai par sevi. Politiķi sāk apzināti novājināt kolektīvo gribu. Ģeopolitikā ir stabila tēze: tas, kurš kontrolē Eirāziju, kontrolē visu pasauli. Tagad daudzās teritorijās kolektīvā griba ir noslīdējusi līdz tādai pakāpei, ka politiķi ciniski pārfrāzē minēto tēzi: tas, kurš kontrolē simulakru fabriku, kontrolē visu cilvēci.

Jautājums vienmēr ir bijis lakonisks: kuriem ir jāvalda valstī? Arī atbilde vienmēr ir bijusi lakoniska. Nekādā gadījumā nedrīkst valdīt pūlis, dēmos, daudzi. Jāvalda ir vai nu vislabākajam jeb vairākiem vislabākajiem. Atbilstoši tam tiek veidota pārvaldes sistēma.

Gudrais Karls Popers jautājumu formulēja savādāk: kā jāveido valsts, lai tā varētu atbrīvoties no muļķiem valdniekiem bez spēka pielietošanas un asinsizliešanas. Viņaprāt valsts pārvaldes formas izvēle ir tehniska rakstura problēma, bet nevis politiska un ideoloģiska rakstura problēma.

2013, marts